ชุดหลักพระพุทธศาสนา

การนับถือพระรัตนตรัย ของ ชาวพุทธ

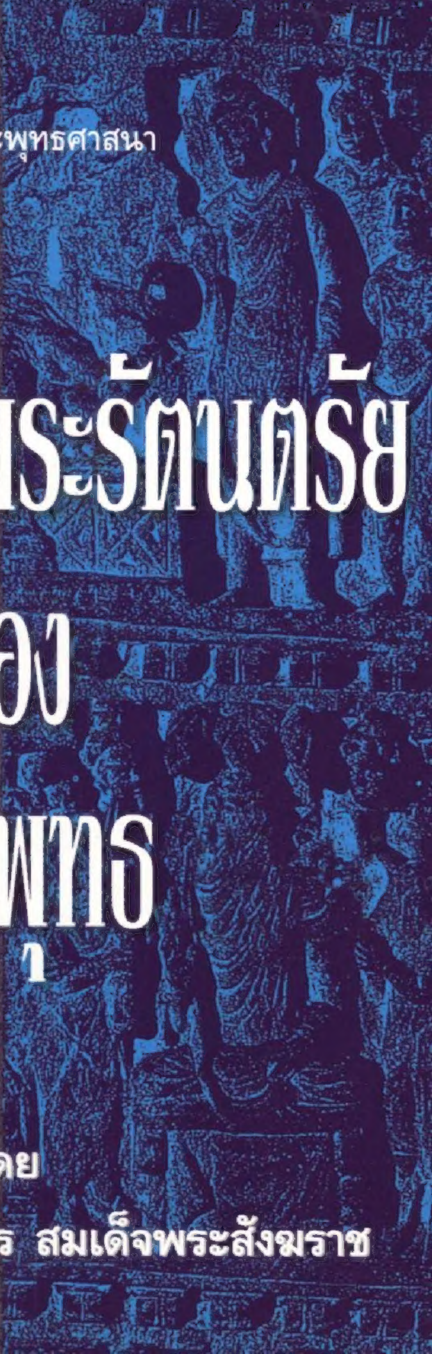

โดย

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช

การนับถือพระรัตนตรัย
ของชาวพุทธ

พระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

การนับถือพระรัตนตรัยของชาวพุทธ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)

การนับถือพระรัตนตรัยของชาวพุทธ.-- **พิมพ์ครั้งที่** 3.--

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554.

35 **หน้า**

1. **พระรัตนตรัย**.--

I. ชื่อเรื่อง

294.3

ISBN 974-580-800-8

© สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์ครั้งที่ ๓/๒๕๕๔ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา นายจิรายนต์ สังฆสุวรรณ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๒๙ หมู่ ๓ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา

อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๘๐๐-๒๓๗๓-๔

แผนกจำหน่าย ๐-๒๒๘๑-๑๐๘๕, ๐-๒๖๒๙-๑๔๑๗ ต่อ ๑๐๖

คำนำ

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีนโยบายที่จะจัดพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนา เพื่อประชาชนทุกระดับชั้นสามารถอ่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาได้โดยง่าย อันจะอำนวยอรรถประโยชน์ต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิตส่วนตัว ครอบครัวและสังคม ทั้งจะเป็นการช่วยกันดำรงและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้สถิตสถาพรสืบไปด้วย

มหามกุฏราชวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่า พระนิพนธ์เรื่อง **"การนับถือพระรัตนตรัยของชาวพุทธ"** พระนิพนธ์*เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก* ทรงคุณค่าและเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะจัดพิมพ์เผยแพร่ตามนโยบายดังกล่าว เพราะเป็นพระนิพนธ์ที่ประกอบด้วยสารัตถธรรมครบถ้วนสมบูรณ์ อ่านเข้าใจง่ายสำหรับผู้อ่านทุกระดับชั้น

มหามกุฏราชวิทยาลัยจึงได้ขอประทานพระอนุญาตจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นชุด "หลักพระพุทธศาสนา"

(พระพรหมมุนี)
หัวหน้าแผนกตำรา

มหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ตุลาคม ๒๕๔๔

สารบาญ

ไตรสรณคมน์	๑
ไตรวัตถุ	๓
วิธีถึง	๕
การถึงสรณะ	๗
ตัวอย่าง	๘
วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘	๑๑
ย่อความเดิม	๑๓
นับถือมาก่อนเถิด	๑๕
สรณคมน์ที่ง่อนแง่นและไม่ง่อนแง่น	๑๗
สรณคมน์ขาด	๑๘
สรณคมน์เศร้าหมอง	๑๙
พุทธานุภาพ	๒๐
วิธีแก้การนับถือพระอย่างเทพเจ้า	๒๒
ศรัทธา-ปสาทะ	๒๔

การนับถือพระรัตนตรัย
ของชาวพุทธ

ไตรสรณคมน์

ได้แสดงแล้วว่า พระพุทธศาสนาเป็นสรณะที่พึ่งได้จริง คนอาจพึ่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิตให้พ้นภัย อย่างน้อยก็ให้พ้นภัยที่เกิดจากตนเอง เพราะตนไม่ประพฤติก่อภัยเวรขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนา ฉะนั้น คนที่ต้องการสรณะที่พึ่ง ที่ถูกที่ดีจริง เมื่อได้พบพระพุทธศาสนา จึงมี**ศรัทธา** ความเชื่อ **ปสาทะ** ความเลื่อมใส และนับถือพระพุทธศาสนาด้วยการถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อันรวมเรียกว่าพระรัตนตรัยหรือพระไตรรัตน์ เป็นสรณะของตน การถึงดังกล่าวนี้เรียกว่า ไตรสรณคมน์ **ไตรสรณะ**แปลว่า สรณะ ๓ **คมน์** แปลว่า การถึง **ไตรสรณคมน์** แปลว่าการถึงสรณะ ๓ อธิบายว่า ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะครบทั้ง ๓

บทบาลีสำหรับตั้งใจถึง หรือสำหรับเปล่งวาจา พร้อมด้วยตั้งใจถึง ว่าดังนี้

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ

ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ

ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

ไตรสรณคมน์นี้ เป็นสาเหตุทำให้คนเป็นพุทธศาสนิกผู้นับถือพระพุทธศาสนา ทุกประเภท ทั้งเด็กผู้ใหญ่ทั้งหญิงชายทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต ใครมีไตรสรณคมน์ ก็เป็นพุทธศาสนิกชน

ขึ้นทันที เมื่อไตรสรณคมน์ขาด ความเป็นพุทธศาสนิกชนก็ขาดทันทีเหมือนกัน ฉะนั้น จึงเป็นข้อสำคัญข้อแรก ที่ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

ในการถึงสรณะ ๓ นี้ ควรทำความเข้าใจในวัตถุ (ที่ตั้ง) ที่ถึง ๑ วิธีถึง ๑ การถึงเป็นสรณะ ๑

ไตรวัตถุ

ข้อที่ ๑ วัตถุที่ถึง คำว่าวัตถุในที่นี้ มิได้หมายความว่าพัสดุสิ่งของ แต่หมายความว่า ที่ตั้งของการถึงหรือที่ถึง เพราะการถึงทุก ๆ อย่างนั้นต้องมีที่ถึง เหมือนอย่างทุก ๆ คนมาถึงบ้านหรือวัด บ้านหรือวัดก็เป็นวัตถุ คือที่ตั้งของการถึง แม้ในการทำอะไรทุก ๆ อย่าง ก็มีวัตถุที่ตั้งของการทำว่าเพื่ออะไร ดังที่เรียกว่าวัตถุประสงค์ วัตถุที่ตั้งของการถึงเป็นสรณะ ก็คือพระรัตนตรัย ได้แก่พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ดังได้แสดงแล้วในกัณฑ์ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ โดยลำดับ คำว่าพระรัตนตรัย หรือพระไตรรัตน์ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ไตร-วัตถุ วัตถุ ๓ พระรัตนตรัยเป็นวัตถุที่ควรถึงเป็นสรณะโดยแท้ แม้เช่นนี้ คนที่ไม่รู้จักพระคุณว่าเป็นรัตนะ ดวงแก้วอันประเสริฐที่มีคุณค่าเป็นสรณะที่พึ่งได้จริง ก็ผ่านเลยไปเปล่า ๆ ถึงจะได้พบพระองค์พระพุทธเจ้าเมื่อยังทรงดำรงอยู่ ก็ชื่อว่าไม่ได้พบเหมือนอย่างอุปกะอาชีวก ดังแสดงแล้วในกัณฑ์ที่ ๕ ส่วนคน

ที่รู้พระคุณว่าเป็นรัตนะอันประเสริฐจริง จึงจะรู้จักว่าเป็นวัตถุที่พึงถึงเป็นสรณะ เหมือนอย่างพระปัญจวัคคีย์เป็นต้น ทางที่จะรู้พระคุณนั้น ในบัดนี้ก็ยังมีอยู่ ไม่แตกต่างจากเมื่อครั้งพุทธกาล คือจะรู้ได้ด้วยวิธีศึกษาให้รู้พระพุทธศาสนาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังที่แสดงแล้วในกัณฑ์ที่ ๕ ที่ ๖ เมื่อศึกษาให้เข้าใจพระพุทธศาสนา จนรู้สึกว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้จริง บริสุทธิ์จริง มีพระกรุณามากจริง พระธรรมทรงบอกแสดงดีจริง พระสงฆ์ปฏิบัติดีจริง ก็ชื่อว่าได้รู้พระคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นรัตนะดวงแก้วอันประเสริฐจริง เป็นวัตถุที่ควรถึงเป็นสรณะได้จริง ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นรัตนากร บ่อเกิดแห่งรัตนะอันประเสริฐทั้งปวง มีสาระแก่นสารบริบูรณ์เพียงพอที่จะเป็นสรณะที่พึ่งของชีวิตได้ ผู้ที่ได้สดับศึกษาพระพุทธศาสนาให้รู้ซาบซึ้งแล้ว ย่อมอดอยู่มิได้ที่จะต้องเกิดความเคารพนอบน้อมพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรมแล้วทรงแสดงพระธรรมเป็นพระศาสนา ดังบทนโมว่า **นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น** บางทีคนที่ไม่รู้จักพระองค์ของพระพุทธเจ้า ไม่รู้จักพระประวัติ แต่เมื่อได้ศึกษาพระพุทธศาสนาจนเห็นจริง ที่เรียกว่าเห็นพระธรรม ก็ชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้า คือเห็นว่าท่านผู้บอกแสดงได้อย่างนี้แหละเป็นพระพุทธเจ้าคือผู้ตรัสรู้จริง และเกิดความเคารพนอบน้อม

แต่ท่านผู้บอกแสดงผู้เป็นต้นเดิม ผู้นั้นจะเป็นใครก็ตาม การศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นทางให้ทราบวัตถุที่พึงถึงเป็นสรณะอย่างนี้

วิธีถึง

ข้อที่ ๒ วิธีถึง วิธีถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะนั้น โดยตรงคือศึกษาพระพุทธศาสนา ให้มีความซาบซึ้ง ถึงคุณของพระพุทธเจ้า ถึงคุณของพระธรรม ถึงคุณของพระสงฆ์ แสดงตนเป็นผู้นับถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งอย่างสูงสุด และนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติของตนตามภูมิตามชั้น การศึกษาพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ซาบซึ้งถึงคุณของวัตถุทั้ง ๓ เป็นหัวใจของการถึง เพราะการถึงพระพุทธเจ้า ถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์นั้น มิใช่เป็นการถึงด้วยกาย แต่เป็นการถึงด้วยจิตใจ ด้วยความรู้ ยกตัวอย่าง เช่น ในสมัยเมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงดำรงพระชนม์อยู่ ถ้าจะมีใครคอยตามเสด็จใกล้ชิดพระองค์ จนถึงจับชายผ้าสังฆาฏิของพระองค์ เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ผู้มีศรัทธาได้สร้างพระพุทธปฏิมาไว้เป็นอันมาก ใครที่ใกล้ชิดพระพุทธปฏิมาที่ประดิษฐานตั้งไว้บูชาในที่ต่าง ๆ หรือห้อยพระพุทธปฏิมาไว้ที่คอของตน เพียงเท่านี้ก็ยังไม่ชื่อว่าถึงพระพุทธเจ้า ใครที่เข้าไปในหอพระไตรปิฎกเข้าไปใกล้ตู้พระธรรม หรือหยิบหนังสือพระธรรมถือไว้ด้วยมือ

หรือสักพระธรรมเป็นยันต์ต่าง ๆ ไว้ตามตัว เพียงเท่านี้ก็ยังไม่ชื่อว่าถึงพระธรรมหรือใครที่เข้าไปหาพระสงฆ์ ดังเช่นเข้าไปหาพระภิกษุสงฆ์ผู้กำลังประชุมกันอยู่ก็ดี เข้าไปหาพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งก็ดี เพียงเท่านี้ก็ยังไม่ชื่อว่าถึงพระสงฆ์ ต่อเมื่อได้ศึกษาพระพุทธศาสนา จนคุณของพระพุทธเจ้าซาบซึ้งถึงใจ ใจซาบซึ้งถึงคุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรมซาบซึ้งถึงใจ ใจซาบซึ้งถึงคุณของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ซาบซึ้งถึงใจ ใจซาบซึ้งถึงคุณของพระสงฆ์ เห็นคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ปรากฏชัด เหมือนอย่างเข้าไปถึงพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม มองเห็นองค์พระพุทธมหามณีรัตน-ปฏิมากรประจักษ์ชัดแก่ตา อย่างนี้จึงชื่อว่าถึงพระพุทธเจ้า ถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์ ต้องถึงอย่างนี้ก่อนแล้ว จึงจักถึงท่านเป็นสรณะที่พึ่งอย่างสูงสุดของตนได้โดยถูกต้อง ถ้าไม่ถึงอย่างนี้ก่อน การถึงท่านเป็นสรณะก็ถึงไม่ถูกท่าน คือถึงไม่ถูกพระพุทธเจ้า ถึงไม่ถูกพระธรรม ถึงไม่ถูกพระสงฆ์ จึงถือเป็นสรณะในทางที่ผิดกันไปต่าง ๆ

การถึงด้วยจิตใจด้วยปัญญานี้ มิใช่มีเฉพาะการถึงพระ-รัตนตรัย แต่มีในการถึงทางใจทั่ว ๆ ไป ดังเช่นความเป็นมิตรหรือความเป็นศัตรู ก็เกิดจากจิตใจของฝ่ายหนึ่ง จนไปปรากฏถึงในจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่ง จึงจะเกิดเป็นมิตร หรือเป็นศัตรูของกันขึ้น ถ้ายังไม่ปรากฏถึงในจิตใจของกันแล้วก็ยังไม่รู้กัน

ยังไม่เกิดเป็นอย่างไรแก่กัน แม้จะไปในที่ใด โดยปกติจิตใจก็ไปถึงก่อน เช่นจะมาฟังเทศน์ใจก็คิดมาก่อนแล้ว เมื่อกำลังฟังเทศน์ถ้าจิตใจไม่คิดถึงเทศน์ คือหูฟังแต่จิตใจไม่ฟัง แต่คิดไปถึงเรื่องอื่น ก็ชื่อว่าไม่ถึงเทศน์ ต่อเมื่อจิตใจฟังเทศน์ด้วยจึงชื่อว่าถึงเทศน์ เหล่านี้เป็นตัวอย่าง แสดงวาการถึงทางใจมีประกอบอยู่ในเรื่องทั่ว ๆ ไป

โดยเฉพาะ การถึงพระรัตนตรัย ต้องเป็นการถึงด้วยจิตใจด้วยความรู้ซาบซึ้งในคุณพระรัตนตรัย อันเกิดจากต้นทางคือศึกษาให้รู้ให้เข้าใจซาบซึ้งพุทธศาสนาดังกล่าวแล้ว การถึงด้วยจิตใจด้วยความรู้ดังนี้ เป็นรากแก้วของการถึงพระรัตนตรัย แต่ก็เป็นเรื่องในจิตใจของแต่ละคน ยังไม่แสดงออกให้ประจักษ์แก่ใคร ถึงเช่นนั้น เมื่อศรัทธาความเชื่อ ปสาทะ ความเลื่อมใส และความเคารพนับถือ มีท่วมท้นอยู่ในจิตใจแล้ว ก็อดอยู่มิได้ที่จะแสดงออกมาให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น ว่าตนเป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้า ถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์ เป็นสรณะ คือที่พึ่งอันสูงสุด ด้วยวิธีต่าง ๆ

การถึงสรณะ

ข้อที่ ๓ การถึงเป็นสรณะ การถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ประสงค์ว่าถึงเป็นสรณะที่พึงอันสูงสุด จึงมาถึงปัญหาว่าทำอย่างไร จึงเรียกว่าถึงเป็น

สรณะ คำว่าถึงเป็นสรณะ คือถึงเป็นที่พึ่ง พูดอย่างไทย ๆ ว่า เข้าไปพึ่ง การถึงเป็นสรณะนั้น พิจารณาดูพุทธศาสนประวัติทั่วไปแล้ว ประมวลลงโดยย่อได้เป็น ๒ คือ:-

ก. ถึงเป็นสรณะด้วยใจด้วยความรู้

ข. แสดงตนออกว่าถึงเป็นสรณะ

การถึงทั้ง ๒ ประการนี้มีประกอบกันอยู่ จึงเป็นการถึงที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะข้อ ก. เมื่อมีขึ้นจริงแล้ว ก็เป็นเหตุให้มีข้อ ข. ตามกันมา ส่วนข้อ ข. อาจมีเพราะทำตาม ๆ กันก็ได้ แต่ถ้าไม่มีข้อ ก. ก็เหมือนต้นไม้ไม่มีแก่น ปรากฏในประวัติพระพุทธศาสนาว่า ท่านที่พึ่งพระรัตนตรัยเป็นสรณะย่อมถึงด้วย ๒ ประการนี้ประกอบกัน

ตัวอย่าง

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระธรรม เมื่อราตรีวันวิสาขปุณณมี ณ ควงไม้พระมหาโพธิแล้ว ได้ประทับนั่งเสวยวิมุตติสุข (สุขอันเกิดแต่วิมุตติ ความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวง) ณ ภายใต้ร่มไม้พระมหาโพธินั้น ๑ สัปดาห์ ในสัปดาห์ที่ ๒ ได้เสด็จไปประทับนั่งภายใต้ร่มไม้ไทร ในสัปดาห์ที่ ๓ ได้เสด็จไปประทับนั่งภายใต้ร่มไม้จิก ในสัปดาห์ที่ ๔ ได้เสด็จไปประทับนั่ง ณ ภายใต้ร่มไม้เกต ในระหว่างสัปดาห์นี้พาณิช ๒ คนชื่อ ตปุสสะ ๑ ภัลลิกะ ๑ เดินทางมาจาก

อุกกลชนบทถึงที่นั้น ได้เห็นพระพุทธเจ้าจึงนำข้าวสัตตุผง ข้าวสัตตุก้อน ซึ่งเป็นเสบียงสำหรับเดินทางเข้าไปถวายพระพุทธเจ้าทรงรับเสวยเสร็จแล้ว พาณิช ๒ คน กราบทูลแสดงตนเป็นอุบาสกถึงพระพุทธเจ้ากับพระธรรมเป็นสรณะ เป็นปฐมอุบาสกผู้เปล่งวาจาถึงรัตนะ ๒ คือ พระพุทธเจ้ากับพระธรรมเป็นสรณะ เพราะยังไม่มีพระสงฆ์ พระพุทธเจ้ายังมิได้ทรงแสดงพระธรรม แต่ก็ได้ทรงบรรลุพระธรรมแล้ว และพาณิชทั้ง ๒ คนนั้นก็น่าจะคิดว่า ได้ทรงบรรลุพระธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง การถึงสรณะของพาณิชทั้ง ๒ คนนี้ ถึงด้วยข้อ ก. คือ ด้วยใจที่เลื่อมใส เพราะได้เห็นพระฉวีวรรณและอากัปกิริยาเป็นต้นของพระพุทธเจ้า ทำให้เห็นว่าต้องทรงบรรลุธรรมอย่างสูง แต่ยังไม่มีความรู้ เพราะพระพุทธเจ้ามิได้ทรงพระธรรมสั่งสอน และถึงด้วยข้อ ข. คือแสดงตนออกมาว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต

ในสัปดาห์ที่ ๕ ได้เสด็จกลับไปประทับนั่ง ณ ร่มไม้ไทรอีก ได้ทรงพิจารณาถึงพระธรรมที่ได้ตรัสรู้ว่า เป็นพระคุณอันลึก ยากที่คนจะรู้ตามได้ เกือบทอดพระหฤทัยที่จะทรงสั่งสอนแต่อาศัยพระกรุณาจึงทรงพิจารณาอีก ได้ทรงเห็นหมู่สัตว์ว่าเป็นต่าง ๆ กัน หมู่สัตว์ที่เป็นเวไนยผู้รับแนะนำก็มี เหมือนอย่างดอกบัว ๓ เหล่า จึงทรงอธิษฐานตั้งพระหฤทัยเพื่อจะทรงแสดงพระธรรม ทรงพิจารณาหาผู้ที่เป็นเวไนยสมควรจะรับเทศนา

ครั้งแรก จึงเสด็จไปทรงแสดงปฐมเทศนาอันเรียกสั้น ๆ ว่า พระธรรมจักร โปรดฤษีปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหปุณณมี ดังแสดงแล้วในกัณฑ์ที่ ๕ (พระพุทธศาสนา) เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาจบแล้ว ฤษีโกณฑัญญะได้ธรรมจักษุ (ดวงตาเห็นธรรม) จึงขอบรรพชาอุปสมบทในสำนักพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุด้วยพระพุทธดำรัสว่า **"เอหิภิกฺขุ ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด สฺวากฺขาโต ธมฺโม ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จร พฺรหฺมจริยํ ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ สมฺมาทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาย เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด"** พระโกณฑัญญะหรือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้เป็นพระอริยบุคคลผู้บรรลุอริยภูมิชั้นแรก (ที่ท่านกล่าวว่าโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล) เป็น**พระโสดาบัน** ผู้ถึงกระแสพระธรรมแล้ว และเป็นปฐมภิกษุในพระพุทธศาสนา ในวันอาสาฬหปุณณมีนั้น ส่วนฤษีอีก ๔ รูปยังไม่ได้ธรรมจักษุ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเบ็ดเตล็ดอบรมต่อมา จนได้ธรรมจักษุทั้งหมด และได้ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุทั้งหมดแล้ว พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงเทศนาที่ ๒ เรียกสั้น ๆ ว่า **อนัตตลักขณะ** (ลักษณะอนัตตา)โปรดพระภิกษุปัญจวัคคีย์ผู้เป็นพระโสดาบันแล้วทั้งหมด ในวันแรม ๕ ค่ำ นับแต่วันอาสาฬหปุณณมี เมื่อจบเทศนา พระภิกษุปัญจวัคคีย์ ได้มีจิตพ้นจากกิเลสทั้งปวงเป็นพระอรหันต์ ผู้สิ้นอาสวกิเลส (กิเลสที่หมักดองอยู่ในดวงจิต) จึง

เกิดมีอริยสงฆ์ผู้บรรลุอริยภูมิชั้นสูงสุด (อรหัตตมรรคอรหัตตผล) เป็นพระอรหันต์ขึ้นในโลกจำนวน ๕ รูป และทั้ง ๕ รูปนั้นก็เป็นพระภิกษุสงฆ์ จึงเกิดมีพระสงฆ์อย่างสมบูรณ์ครบพระรัตนตรัยบริบูรณ์ในวันแรม ๕ ค่ำนั้น รวมพระอรหันต์ที่มีในโลกในวันนั้น ทั้งพระพุทธเจ้าด้วย เป็น ๖ รูป พระปัญจวัคคีย์ได้ถึงสรณะด้วยข้อ ก. คือได้ธรรมจักษุดวงตาเห็นพระธรรมเป็นขั้นแรก ได้ตรัสรู้พระธรรมตามเมื่อฟังเทศนาที่ ๒ จบเป็นขั้นที่สุด และด้วยข้อ ข. คือแสดงตนขอบรรพชาอุปสมบท พูดสั้น ๆ ว่า ขอบวชในสำนักพระพุทธเจ้า

วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘

เรื่องเกี่ยวกับวันแรม ๕ ค่ำนี้ ที่ควรเล่าแทรกไว้ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แรกเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ถึงเทศกาลเข้าพรรษา เสด็จถวายพุ่มที่วัดบวรนิเวศวิหาร อันเป็นวัดที่เสด็จประทับปกครองอยู่ในขณะที่ทรงผนวช พระศิษย์หลวงเดิมผู้เคยถวายสักการะในกาลเช่นนั้น ได้จัดสักการะไปตั้งไว้ที่ชุกชีหน้าพระพุทธชินสีห์ เพื่อได้ทรงจบพระราชหัตถ์เป็นพุทธบูชา ทรงทราบความประสงค์แล้วตรัสว่า พระผู้ระลึกถึงพระองค์ ถึงวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ให้ไปทำวัตรสวดมนต์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อถวายพระราชกุศล พระสงฆ์ในวัดบวรนิเวศวิหาร และวัด

อื่น ๆ ที่เนื่องกัน จึงได้ไปประชุมทำวัตรสวดมนต์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ทุกปี ตลอดมาจนบัดนี้ วันแรม ๕ ค่ำนี้ ตรงกับวันที่มีพระรัตนตรัยเกิดขึ้นในโลกบริบูรณ์ดังกล่าวแล้ว

พระพุทธเจ้าได้ทรงจำพรรษาที่ ๑ ที่สวนกวางอิสิปตนะ แขวงเมืองพาราณสีนั้น ในระหว่างพรรษานั้นได้ทรงให้อุปสมบท พระยสะ บุตรเศรษฐีในเมืองพาราณสี ซึ่งได้ฟังพระธรรม เกิดดวงตาเห็นธรรมแล้ว ทูลขออุปสมบท และได้ทรงแสดงพระธรรมโปรดเศรษฐีผู้บิดาของพระยสะ ซึ่งเกิดดวงตาเห็นธรรมแล้ว แสดงตนเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต เป็นอุบาสกคนแรกผู้เปล่งวาจาถึงทั้ง ๓ รัตนะ พระยสะฟังพระธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่บิดาได้สำเร็จพระอรหัตตผล เป็นพระอรหันต์ขึ้นอีกองค์หนึ่ง พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทรงบิณฑบาตที่เรือนเศรษฐี ทรงแสดงพระธรรมโปรดมารดา และภริยาเก่าของพระยสะให้เกิดดวงตาเห็นธรรม สตรีทั้ง ๒ นั้น ได้กราบทูลแสดงตนเป็นอุบาสิกาผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต เป็นอุบาสิกาคนแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ทรงให้อุปสมบทสหายของพระยสะอีก ๕๐ คน พระทั้ง ๕๐ ได้สำเร็จพระอรหัตตผลทั้งหมด จึงบรรจบเป็นพระอรหันต์ ๖๑ องค์

บุคคลดังกล่าวมาเหล่านี้ ได้ถึงสรณะด้วยข้อ ก. คือ

ด้วยใจด้วยความรู้ และด้วยข้อ ข. คือด้วยแสดงตนออกเป็นภิกษุบ้าง อุบาสกอุบาสิกาบ้าง เมื่อพระสาวกมีมากขึ้น พระพุทธเจ้าได้ทรงส่งไปประกาศพระศาสนาในทิศทางต่าง ๆ กัน และต่อมา ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทกุลบุตรได้เอง ด้วยสอนนำให้ว่าบทไตรสรณคมน์ดังกล่าวแล้วแล

ย่อความเดิม

ไตรสรณคมน์ การถึงสรณะ ๓ ได้จำแนกอธิบายเป็น ๓ ข้อ คือ ข้อที่ ๑ วัตถุที่ถึง ข้อที่ ๒ วิธีที่ถึง ข้อที่ ๓ การถึงเป็นสรณะ ในข้อที่ ๓ ได้เล่าประวัติของบุคคลผู้ถึงสรณะในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ต้น จนถึงพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทกุลบุตรได้เอง ด้วยวิธีสอนนำให้ว่าบทไตรสรณคมน์

ดำเนินความต่อไปว่า ต่อมาเมื่อพระสาวกมีมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เลิกวิธี ที่พระสาวกให้อุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ ทรงสั่งให้สงฆ์เป็นผู้ให้อุปสมบทด้วยวิธีเสนอญัตติแล้วสวดประกาศ ๓ จบ (ญัตติจตุตถกรรมวาจา สวดประกาศกรรม ๔ จบ รวมทั้ง ญัตติ) เมื่อสงฆ์รับรองแล้วก็เป็นภิกษุขึ้น และทรงสั่งให้ใช้วิธีรับไตรสรณคมน์เป็นวิธีบรรพชาสามเณร แต่ในทางปฏิบัติจะอุปสมบทเป็นภิกษุได้ก็ต้องบรรพชาเป็นสามเณรก่อนด้วยรับไตรสรณคมน์

การถึงเป็นสรณะตามที่เล่ามานี้ประมวลลงได้โดยย่อเป็น ๒ คือ

ก. ถึงเป็นสรณะด้วยใจด้วยความรู้

ข. แสดงตนออกว่าถึงเป็นสรณะ

ก่อนที่จะแสดงต่อไป จะกล่าวสรุปในข้อทั้ง ๒ นี้ก่อน

ก. ถึงเป็นสรณะด้วยใจด้วยความรู้นั้น รวมความว่า ตั้งใจถึงด้วยความเชื่อความเลื่อมใส ประกอบด้วยมีความรู้ซาบซึ้งในพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ อันเกิดจากการศึกษาให้รู้พระพุทธศาสนา ถ้าเพียงใจศรัทธาเลื่อมใส แต่ขาดปัญญารู้คุณพระรัตนตรัย ใจที่ถึงก็ยังไม่มั่นคง ยังอาจสงสัยลังเลใจ อาจเปลี่ยนแปลงได้ ต่อเมื่อมีปัญญารู้คุณพระ-รัตนตรัย เพราะรู้พระพุทธศาสนา ใจที่ถึงจึงจะหยั่งลงถึงราก หรือเข้าถึงแก่นของไตรสรณคมน์

ข. แสดงตนออกว่าถึงเป็นสรณะนั้น รวมความว่า แสดงตนเข้าเป็นพุทธบริษัท หรือเป็นพุทธศาสนิกชน คือเป็นภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา พุทธมามกะ พุทธมามิกา หรือ แสดงความนับถือฝักใฝ่ใจในพระรัตนตรัย ในพระพุทธศาสนา กล่าวโดยย่อคือ

พุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิต (นักบวช) เป็นด้วยการอุปสม-บทตามวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในพระวินัย

พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ (ชาวบ้าน) เป็นด้วยการ

ปฏิญาณตนเป็นอุบาสก อุบาสิกา พุทธมามกะ พุทธมามิกา หรือแม้ไม่ปฏิญาณตนอย่างนั้น แต่ตั้งใจสมาทาน คือรับไตรสรณคมน์ว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ** เป็นต้น เมื่อรับไตรสรณคมน์ก็เป็นพุทธศาสนิกชนขึ้น การรับสรณคมน์นี้จะรับจากผู้ที่มีสรณคมน์ เช่นพระภิกษุก็ได้ ตั้งใจสมาทานคือตั้งใจถึงด้วยลำพังตนเองเมื่อไรก็ได้ไม่มีจำกัด

อีกอย่างหนึ่ง แม้มิได้สมาทานคือรับไตรสรณคมน์อย่างนั้น แต่แสดงอาการว่านับถือพระรัตนตรัย นับถือพระพุทธศาสนา ก็ใช้ได้เหมือนกัน เช่นทำความเคารพ ทำการบริจาค ฟังพระธรรมโดยเคารพ ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย สวดมนต์ ภาวนา ปฏิบัติพระพุทธศาสนา

วิธีตามที่แสดงมา ต่างเป็นวิธีแสดงตนออกว่า ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ การถึงสรณะ ๓ ในชั้นต้นมักถึงด้วยข้อ ก. คือถึงด้วยใจด้วยความรู้ก่อน กล่าวคือเมื่อได้ฟังพระธรรมของพระพุทธเจ้า เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในพระธรรมขึ้นแล้ว จึงถึงด้วย ข้อ ข. คือแสดงตนเป็นพุทธบริษัท

นับถือมาก่อนเกิด

แต่ในชั้นหลัง เมื่อพระพุทธศาสนาตั้งมานานเข้าจนเป็นศาสนาประจำตระกูล ประจำท้องถิ่น ประจำประเทศชาติ คนที่เกิดมาในภายหลังมักถึงไตรสรณะด้วยข้อ ข. คือแสดงตนว่า

เป็นพุทธบริษัท หรือพุทธศาสนิกชน ก่อนที่จะรู้พระพุทธศาสนา รู้คุณพระรัตนตรัย อาจเรียกว่าเป็นพุทธศานิกชนมาตั้งแต่ก่อนเกิดก็ได้ มีตัวอย่างตั้งแต่ในครั้งพุทธกาล ดังที่มีเล่าไว้ในพระสูตรหนึ่งว่า โพธิราชกุมาร พระราชโอรสพระเจ้าอุเทนกรุงโกสัมพี ได้ทรงฟังพระธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลมีความว่า พระพุทธเจ้าน่าอัศจรรย์จริง พระธรรมนาอัศจรรย์จริง พระพุทธเจ้าตรัสบอกพระธรรมน่าอัศจรรย์จริง มหาดเล็กผู้ตามเสด็จชื่อสัญชิกาบุตรได้กราบทูลขึ้นว่า พระราชกุมารทรงประกาศอย่างนั้น จึงเป็นอันว่าทรงถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ พระราชกุมารตรัสห้ามว่าอย่าพูดอย่างนั้น แล้วได้ตรัสประกาศว่าทรงได้ฟังมาจากพระราชมารดาว่า สมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โฆสิตาราม กรุงโกสัมพีครั้งนั้นพระราชมารดาทรงครรภ์พระองค์อยู่ ได้เสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลว่าพระราชกุมาร หรือพระราชกุมารี ในพระครรภ์ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ขอให้พระพุทธเจ้าทรงจำไว้ว่า พระราชกุมารหรือพระราชกุมารีในพระครรภ์ เป็นอุบาสกหรืออุบาสิกา ถึงสรณะตั้งแต่บัดนี้ไปจนตลอดชีวิตนี้ เป็นการถึงสรณะครั้งที่ ๑ อีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในมิคทายวันในภัคคชนบทพระราชกุมารยังทรงพระเยาว์ พระพี่เลี้ยงได้อุ้มนำเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วกราบทูลแทนพระราชกุมารว่า พระราชกุมารถึงสรณะเหมือนอย่างนั้น นี้เป็นครั้งที่ ๒ ครั้นทรงเล่า

เรื่องนี้แล้วได้ทรงประกาศพระองค์ถึงพระรัตนตรัย เป็นสรณะ ทรงแสดงพระองค์เป็นอุบาสกถึงสรณะตลอดชีวิต โพธิราชกุมารได้ถึงสรณะ ๓ ครั้งอย่างนี้ ในครั้งที่ ๑ ตั้งแต่ยังไม่ประสูติ ยังอยู่ในพระครรภ์ พระราชมารดาทรงประกาศถึงแทน ในครั้งที่ ๒ เมื่อทรงพระเยาว์ พระพี่เลี้ยงประกาศถึงแทน ในครั้งที่ ๓ เมื่อได้ทรงฟังพระธรรมแล้วทรงประกาศถึงด้วยพระองค์เอง

สรณคมน์ที่ง่อนแง่นและไม่ง่อนแง่น

ผู้ที่ถึงไตรสรณะ เป็นพุทธศาสนิกชนตามสายตระกูลเป็นต้น ดังเรื่องที่เล่ามานี้ บางทีไม่รู้จักพระพุทธศาสนา หรือรู้น้อยมาก เพราะมิได้สนใจสดับศึกษาพระพุทธศาสนา จึงเป็นการนับถืออย่างหลับตา ไม่รู้ว่าสิ่งที่นับถืออยู่นั้นเป็นอย่างไร อาจจะปล่อยหรือเปลี่ยนเสียเมื่อไรก็ได้ ถึงไม่ปล่อยหรือเปลี่ยนก็นับถืออยู่สักแต่ว่าชื่อเท่านั้น เพราะไม่มีความรู้และการปฏิบัติพระพุทธศาสนา ต่อเมื่อสนใจสดับศึกษา ให้มีความรู้พระพุทธศาสนา ให้รู้คุณพระรัตนตรัย จึงจะเป็นการนับถืออย่างลืมตา คือรู้เห็นว่าวัตถุที่นับถือนี้ เป็นดวงรัตนะอันเอกอุดมแท้จริง เหมือนอย่าง ลืมตาดูสิ่งที่กำลังถืออยู่ในมือมาตั้งแต่เกิด เห็นว่าเป็นเพชรแท้ ก็จักไม่ทิ้ง หรือเปลี่ยนแลกกับเพชรเทียมอะไรอื่น ๆ พุทธศาสนิกชนหรือพุทธบริษัทประเภท

ใดก็ตาม คือจะเป็นภิกษุหรือสามเณรก็ตาม จะเป็นอุบาสกหรืออุบาสิกาก็ตามที่ยังไม่มั่นคง ยังคลางแคลงอยู่ในพระรัตนตรัยที่เป็นสรณะของตน ก็เพราะยังไม่รู้ซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา ถ้ารู้ซาบซึ้งดังกล่าวแล้ว ก็จักมั่นคงไม่คลอนแคลนในสรณะของตน เพราะเป็นการถึงด้วย ข้อ ก. คือด้วยใจด้วยความรู้ ซึ่งเป็นการถึงที่หยั่งลงถึงรากหรือถึงแก่นพระรัตนตรัย เมื่อประกอบด้วยการถึงในข้อ ข. คือแสดงตนเป็นพุทธบริษัทประเภทใดประเภทหนึ่ง ก็สำเร็จเป็นไตรสรณคมน์ที่สมบูรณ์ เป็นพุทธบริษัทหรือพุทธศาสนิกชนที่สมบูรณ์ เช่นเป็นภิกษุสามเณรที่สมบูรณ์ เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่สมบูรณ์

สรณคมน์ขาด

ผู้ที่ถึงไตรสรณะแล้ว จะขาดจากไตรสรณคมน์เพราะไปเข้าศาสนาอื่น อันเรียกว่า**อัญญสัตถุทเทส** แปลเข้าใจง่าย ๆ ว่าการขึ้นครูอื่น ผู้ที่ถึงไตรสรณะนั้นเป็นผู้ขึ้นครูพระพุทธเจ้า คือนับถือพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาหรือบรมครู แต่เมื่อประมาทเปลี่ยนไปขึ้นครูอื่นเสีย ไตรสรณคมน์ก็ขาด

นอกจากนี้ เมื่อให้ความเคารพนับถือสิ่งอื่นผู้อื่นยิ่งกว่าพระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ก็ขาด เมื่อกล่าวติกล่าวตู่พระธรรมวินัยด้วยความตั้งใจ ไตรสรณคมน์ก็ขาด

สรณคมน์เศร้าหมอง

ไตรสรณคมน์อาจเศร้าหมอง แต่ไม่ถึงขาด เพราะเหตุดังต่อไปนี้

อญาณะ ไม่รู้ไม่เข้าใจในพระรัตนตรัย ในพระพุทธศาสนา แสดงตนเป็นพุทธบริษัทหรือพุทธศาสนิกชนไปอย่างไม่รู้ ทั้งไม่ศึกษาให้รู้พระพุทธศาสนา

สงสัย เคลือบแคลง ลังเลใจ โลเลใจ ไม่แน่นอนในการถึงสรณะของตน

มิจฉาญาณะ รู้ผิดเข้าใจผิด เช่นเข้าใจพระรัตนตรัย หรือวัตถุที่เนื่องด้วยพระรัตนตรัย เป็นอย่างเทพเจ้าหรือของขลัง และเข้าใจการถึงสรณะ อย่างการไปขอให้ช่วยอำนวยโชคลาภ ปัดรังควาน รักษาโรค เป็นต้น

มิจฉาปวัตติ ปฏิบัติผิดไปจากพระพุทธเจ้า คือ ปฏิบัติไปในทางอื่น เช่นในทางไสยศาสตร์ ที่เสียหลักพระพุทธศาสนา

อนาทระ ประพฤติอย่างไม่เอื้อเฟื้อเป็นต้นในพระรัตนตรัย เช่นไม่เอื้อเฟื้อเคารพนับถือ แสดงอาการอย่างเฉยเมย คล้ายรังเกียจหมิ่นแคลน คล้ายไม่เห็นเป็นสำคัญ และประพฤติอย่างประมาทล่วงเกินอื่น ๆ ที่เป็นการขาดความเคารพ

ผู้ที่ขาดจากไตรสรณคมน์ ก็ขาดจากความเป็นพุทธศาสนิกชนหรือพุทธบริษัท แต่ก็อาจมาเข้าเป็นพุทธบริษัทอีกได้ ด้วยกลับมาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ แต่มีเว้นบางจำพวก คือ

ภิกษุที่ไปขึ้นครูอื่น คือไปเข้ารีตถือศาสนาอื่นทั้งที่เป็นภิกษุ ก็ขาดจากภิกขุภาวะทันที และจะกลับมาอุปสมบทอีกไม่ได้ตลอดชีวิต แต่ถ้าไม่บวชเพียงแต่ขอถึงไตรสรณะอีก ท่านไม่ห้าม

ส่วนไตรสรณคมน์ที่เศร้าหมอง เมื่อแก้เหตุที่ทำให้เศร้าหมองได้ ก็จักหายเศร้าหมอง กลับบริสุทธิ์ผุดผ่อง คือสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาให้รู้ซาบซึ้ง เข้าไปถึงคุณพระรัตนตรัย แก้ความเคลือบแคลงลังเลใจ มั่นคงในสรณะของตน และเมื่อศึกษารู้พระพุทธศาสนาว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ทำอะไร ให้เว้นอะไร ก็แก้การปฏิบัติที่ผิดให้ถูกตามพระพุทธศาสนา มีความเอื้อเฟื้อเคารพในพระรัตนตรัย ให้พอเหมาะสมควร การกระทำดังที่กล่าวมานี้ เป็นเหตุทำให้ไตรสรณคมน์บริสุทธิ์ผุดผ่อง ย่นย่อลงคือศึกษาให้รู้ และปฏิบัติให้ถูกตรงกับพระพุทธศาสนา พระรัตนตรัยเป็นสรณะของตนได้จริงก็ด้วยเหตุนี้

พุทธานุภาพ

คนทั่ว ๆ ไปที่ยังไม่สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล ยังนับถือมงคลและอานุภาพต่าง ๆ ภายนอกอยู่ เมื่อมานับถือพระพุทธศาสนา ก็นับถือพระรัตนตรัยเป็นมงคล และนับถือในอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย ถึงจะเรียนรู้เท่าไรก็ยังนับถือกันอยู่เป็นเหมือน ๆ กันเช่นนี้ทุกกาลสมัย ดังมีเรื่องที่พระอาจารย์ในภายหลังเขียนเล่าไว้ว่า ครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ใน

กรุงราชคฤห์มคธรัฐ ได้เกิดภัย ๓ ประการขึ้นในกรุงไพสาลีรัฐวัชชี ที่อยู่ห่างจากกรุงราชคฤห์ประมาณ ๘ โยชน์ คือ**ทุพภิกขภัย** ภัยเกิดจากขาดแคลนอาหาร เพราะฝนแล้งทำนาไม่ได้ คนจึงพากันอดอยากล้มตาย **อมนุสสภัย** ภัยเกิดจากอมนุษย์ เพราะเมื่อคนพากันล้มตายทิ้งซากศพไว้ ก็เชื่อกันว่ามีอมนุษย์คือพวกผีปีศาจมากินซากศพ จึงเกิดภัยที่ ๓ ตามมา คือ**โรคภัย** ภัยเกิดจากโรค เพราะได้เกิดอหิวาตกโรคขึ้นแก่ประชาชน ประชาชนได้พากันร้องต่อคณะผู้ปกครองรัฐ อันเรียกว่าราชาเสมอกัน ว่าภัยเหล่านี้จักเกิดขึ้น เพราะปกครองโดยไม่เป็นธรรม คณะเจ้าผู้ปกครองได้ยอมให้ประชาชนไต่สวน ประชาชนได้ไต่สวนแล้ว ไม่เห็นโทษของคณะเจ้าผู้ปกครอง จึงร่วมกันคิดหาวิธีระงับภัยบางคนแนะนำให้เชิญศาสดาเจ้าลัทธิต่าง ๆ บางคนแนะนำให้เชิญเสด็จพระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเกื้อกูลสุขแก่สัตวโลกทั้งปวง ทรงมีพระพุทธานุภาพมาก ในที่สุดที่ประชุมได้ตกลงพร้อมกัน ให้เชิญเสด็จพระพุทธเจ้า จึงส่งทูตไปเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารกรุงราชคฤห์ และเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลเชิญเสด็จมายังกรุงไพสาลี พระพุทธเจ้าทรงรับอาราธนา เสด็จออกจากกรุงราชคฤห์ พร้อมกับพระภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก ครั้นเสด็จถึงแม่น้ำคงคาที่เป็นแม่น้ำปันเขตรัฐทั้งสอง ได้เสด็จขึ้นเรือพระที่นั่งขนานข้ามแม่น้ำ เมื่อเรือพระที่นั่ง ถึงฝั่งรัฐวัชชี พอเสด็จลงจากเรือ เหยียบพระบาทลงบนฝั่งรัฐวัชชี ฝนได้ตกลง

มาห่าใหญ่น้ำนองแผ่นดิน พัดพาซากศพและสิ่งปฏิกูลทั้งหลายลงแม่น้ำคงคา ชำระพื้นแผ่นดินให้สะอาดหมดจดทั่วกรุงไพสาลี ภัยต่าง ๆ ก็สงบโดยฉับพลัน พระพุทธเจ้าได้เสด็จเข้าสู่กรุงไพสาลี ได้ทรงแสดงพระรัตนสูตร ได้ประทับอยู่ในกรุงไพสาลี ทรงแสดงพระธรรมสั่งสอนประชาชนประมาณกึ่งเดือน จึงเสด็จกลับ

วิธีแก้การนับถือพระอย่างเทพเจ้า

เรื่องนี้ พระอาจารย์ได้เล่าเป็นตำนานของพระรัตนสูตร แสดงพระพุทธานุภาพนำพระสูตร ใจความของพระรัตนสูตร ก็แสดงพระรัตนตรัยนั้นเอง แม้ในปัจจุบันนี้คนทั่ว ๆ ไป ก็ยังนับถือในมงคล ในอานุภาพต่าง ๆ ตามปกติวิสัยของสามัญชน แต่ถ้านับถืออยู่ในภายนอก ก็อาจนำให้ปฏิบัติผิดจากพระพุทธศาสนา ใกล้ไปในทางนับถือพระเป็นเทพเจ้าผู้บันดาลต่าง ๆ ทางที่จะแก้ไขมีทางเดียว คือศึกษาให้รู้พระพุทธศาสนา จนเปลี่ยนจากนับถือสิ่งภายนอกต่าง ๆ มานับถือเหตุผลตามที่เป็นจริง หรือนับถือความจริงตามเหตุและผล ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้ ดังที่แสดงแล้วข้างต้น กล่าวโดยสรุปคือตามหลักอริยสัจ ตามที่แสดงแล้วในกัณฑ์ที่ ๗ ว่าด้วยเรื่องสรณะ เมื่อนับถือหนักมาทางเหตุผล หรือความจริงตามเหตุผล เพราะรู้ตระหนักในพระพุทธศาสนาขึ้น การปฏิบัติก็เข้าทางที่ชอบ

ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือเห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ ดังที่แสดงแล้วในกัณฑ์ที่ ๖ ว่า **"ใครเดินทางชอบมีองค์ประกอบ ๘ รวมกันเป็นทางเดียวนี้แล คือพุทธศาสนิก"**

เห็นชอบ ก็คือเห็นถูก เพราะรู้จริงตามเหตุผลหรือรู้เหตุผลตามเป็นจริง เมื่อมีเห็นชอบ ดำริชอบ เป็นต้นก็มีตามกัน แต่ดำริชอบเป็นต้นก็อาจช่วยให้เห็นชอบขึ้นได้ ตกว่าองค์ประกอบทั้ง ๘ ต้องอาศัยพึ่งพิงกัน จะขาดเสียสักข้อหนึ่งมิได้ ต้องใช้ในกิจทั้งปวง เช่นจะทำเลขก็ต้องมีเห็นชอบจึงจะทำได้ถูก จะตอบปัญหาทุกอย่างได้ถูกก็ต้องมีเห็นชอบ จะรู้ดีชั่วผิดถูกเท็จจริงเทียมหรือแท้ก็ต้องมีเห็นชอบ จะรู้ชาบซึ้งพระพุทธ-ศาสนาตลอดจนถึงคุณพระรัตนตรัยก็ต้องมีเห็นชอบ การศึกษาทุกอย่างจนถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาด้วย วิธีฟังพระธรรมเทศนาเป็นต้น ก็เพื่ออบรมให้เห็นชอบนี้เอง

การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ที่พูดเพื่อเข้าใจง่าย ๆ ว่าการเข้าพึ่งพระรัตนตรัย โดยตรงคือเข้าพึ่งพระพุทธศาสนาที่ชี้ทางที่ถูกให้แก่ตน เมื่อเห็นทางที่ถูกแล้ว ก็ต้องปฏิบัติไปในทางที่ถูกนั้นด้วยตนเองจึงจะได้รับผล เหมือนอย่างต้องเรียนเองจึงจะรู้ ต้องบริโภคเองจึงจะอิ่ม เมื่อพึ่งพระรัตนตรัยเป็นสรณะอย่างนี้ ก็จะกลับเป็นผู้พึ่งตนเองได้ เพราะตนเองจะทวีความดีขึ้นทุกทีจนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ ไตรสรณคมน์จึงสัมฤทธิ์ผล

อย่างนี้แล

โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต
ผู้ใดถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ

จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ
เห็นอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาชอบ

เอตํ โข สรณํ เขมํ เอตํ สรณมุตฺตมํ สรณคมน์นี้
ของผู้นั้น เป็นสรณะอันเกษม เป็นสรณะอันอุดม

เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ ผู้นั้นอาศัย
สรณะนี้จะพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

ศรัทธา-ปสาทะ

เครื่องชักนำอันแรกให้เกิดไตรสรณคมน์ หรือให้เป็นพุทธศาสนิกผู้นับถือพระพุทธศาสนา คือสิ่งที่เกิดขึ้นในใจ ๒ อย่าง ได้แก่ศรัทธากับปสาทะ ศรัทธา แปลว่าความเชื่อ ปสาทะ แปลว่าความเลื่อมใส

ทุกคนคงเคยได้ยินคำว่าศรัทธา หรือศรัทธาปสาทะ เพราะนิยมพูดกันในทางศาสนา หรือในการทำบุญ เช่น มีศรัทธาบูชาพระรัตนตรัย มีศรัทธาฟังพระธรรม มีศรัทธาบริจาคทาน เป็นต้น เห็นใครทำบุญทำกุศลทุกอย่าง ก็มักพูดว่าเขามีศรัทธา การพูดอย่างนี้ก็เป็นความจริง เพราะจะทำอะไรทุกอย่างต้องมีศรัทธาชักนำให้ทำ แต่มีปัญหาว่าศรัทธาที่มี

เครื่องชักนำนั้นคือเชื่อว่าอย่างไร ดังเชนในที่นี้ ถ้าจะตั้งปัญหาถามทุก ๆ คนวา มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือไม ทุก ๆ คนที่เป็นพุทธศาสนิกก็คงตอบว่ามี คราวนี้ถามต่อไปว่า มีว่าอย่างไร ให้ทุก ๆ คนตั้งปัญหานี้ถามตนเอง และตอบให้ได้ด้วยตนเองว่าบัดนี้เรามีศรัทธา คือมีความเชื่อว่าอย่างไรในพระพุทธศาสนา

เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธปฏิมาซึ่งเป็นที่นับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ใช่หรือไม่

เชื่อในความขลังของคาถาอาคมใช่หรือไม่

เชื่อในอาจารย์ผู้เสกคาถาใช่หรือไม่

เชื่อในการบนบานอ้อนวอนใช่หรือไม่

ถ้ามีความเชื่อดังเช่นที่กล่าวข้างบนนี้ ก็พึงรู้ว่ายังมิใช่ศรัทธาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา และอาจเป็นอันตรายแก่การนับถือพระพุทธศาสนา ดังเช่น เมื่อบนบานอ้อนวอนแล้ว ไม่ได้สมประสงค์ หรือต้องพลาดพลั้งวิบัติเสียหาย ก็เลยหาว่าพระพุทธศาสนาช่วยอะไรไม่ได้ พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเสื่อมสิ้นไป ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาบางประเทศต้องเสียเอกราช และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่งในขณะนี้ ผู้ที่เชื่อในทางศักดิ์สิทธิ์ หรือผู้ที่มุ่งกล่าวปรักปรำ ก็อาจกล่าวหาวาพระพุทธศาสนาช่วยอะไรไม่ได้ บางทีก็กล่าวหาว่าเป็นเครื่องถ่วงให้ล้าหลัง ไม่เจริญเร็วเหมือนประเทศนอกพระพุทธศาสนา ศรัทธาที่ไมถูกต้องอาจเป็นอันตรายแก่การ

นับถือพระพุทธศาสนาอย่างนี้ เมื่อศรัทธาไม่ถูกต้อง ปสาทะก็ไม่ถูกต้องเหมือนกัน ฉะนั้น จึงจำต้องปรับปรุงศรัทธานี้แหละให้ถูกต้องก่อน ว่าควรทำความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างไร

ศรัทธาอย่างถูกต้องในพระพุทธศาสนามี ดังนี้

เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง

เชื่อว่าบุญบาปมีจริง

เชื่อว่าผลของบุญบาปมีจริง

เชื่อว่าบุญบาปที่ตนทำเป็นของตนจริง

ข้อที่ ๑ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในพระปัญญาของพระพุทธเจ้า ไม่สงสัยลังเลใจในพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนเป็นพระพุทธศาสนา ไม่สงสัยลังเลใจในพระสงฆ์ โดยตรงกันข้าม ยิ่งเกิดความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ความเชื่อความเลื่อมใสนี้ เกิดเพราะตั้งใจสดับฟังพระธรรม หรือศึกษาพระพุทธศาสนาให้รู้ซาบซึ้ง โดยเฉพาะให้รู้จักบุญบาปหรือกรรมดีกรรมชั่ว ยิ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พิจารณาให้เข้าใจแจมแจ้ง ก็ยิ่งเชื่อวาพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง เหมือนอย่างฟังคำสอนของครูเข้าใจแจ่มแจ้ง ก็ทำให้เชื่อในภูมิรู้ของครู ความเชื่อข้อนี้ เรียกว่า**ตถาคตโพธิสัทธา** แปลวา ความเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงนั่นเอง เป็นเหตุให้เชื่อในคำสั่งสอนของพระองค์ที่แสดงบุญบาปคุณโทษ

เป็นต้น เหมือนอย่างเมื่อเชื่อภูมิรู้ของครูแล้ว ครูจะแนะนำอะไร ก็ย่อมจะเชื่อ

ข้อที่ ๒ เชื่อว่าบุญบาปมีจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในเรื่องบุญและบาปหรือกรรมดีกรรมชั่ว สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่าเป็นบุญเป็นกรรมดี ก็เชื่อว่าเป็นบุญเป็นกรรมดีจริง เช่นความมีใจเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นต้น สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่าเป็นบาปเป็นกรรมชั่ว ก็เชื่อว่าเป็นบาปเป็นกรรมชั่วจริง เช่นความมีใจละโมบ โหดร้ายหลงใหล ประพฤติชั่วร้ายต่าง ๆ มีฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์เป็นต้น ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า**กัมมสัทธา** เชื่อกรรม กรรมแปลว่าการงานที่บุคคลทำด้วยเจตนา คำว่ากรรมเป็นกลาง ๆ มิใช่หมายความว่าไม่ดีจึงเรียกว่ากรรม ทำดีหรือไม่ดีเรียกว่ากรรมทั้งนั้น เมื่อต้องการจะให้รู้ว่าดีหรือไม่ดีก็เติมคำนั้นเข้าไป ว่ากรรมดีหรือบุญ-กรรม กรรมชั่วหรือบาปกรรม ฉะนั้น เชื่อกรรมก็คือเชื่อว่าบุญบาปหรือกรรมดีกรรมชั่วมีจริง ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนไว้

ข้อที่ ๓ เชื่อว่าผลของบุญบาปมีจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจว่าบุญบาปที่ทำจะไม่มีผลสนอง ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้ว่า กรรมดีให้ผลดี กรรมชั่วให้ผลชั่ว ไม่สับสนกันเหมือนอย่างหว่านพืชเช่นใด ก็ได้รับผลเช่นนั้น ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า**วิปากสัทธา** เชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่าบุญบาปที่ทำให้

ผลจริงตามประเภท บุญก็ให้ผลดี บาปก็ให้ผลไม่ดี

ข้อที่ ๔ เชื่อว่าบุญบาปที่ตนทำก็เป็นของตนจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจว่า ตนจะต้องรับผลของบุญบาปที่ตนเองทำไว้หรือไม่ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ทุกๆคน นึกคิดอยู่เสมอว่า เรามีกรรมเป็นของของตน เป็นทายาทรับผลของกรรม เราทำดีจักได้ดี เราทำชั่วก็จักได้ชั่ว ความเชื่อข้อนี้เรียกวา **กัมมัสสกตาสัทธา** เชื่อความที่สัตว์มีกรรมที่ตนทำไว้เป็นของของตน เหมือนบริโภคอาหารเองก็อิ่มเอง เรียนเองก็รู้เอง

ศรัทธาทั้ง ๔ ข้อนี้ สำคัญอยู่ที่ข้อ ๑ คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง เพราะตั้งใจสดับศึกษาพระพุทธศาสนาจนเกิดความรู้สึกวา พระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เป็นความจริงทุกอย่าง ความเชื่อและความเลื่อมใสในพระรัตน-ตรัยก็จะเกิดตั้งมั่นขึ้นทุกที ที่ทำให้เชื่อมั่นว่าบุญบาปที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้ มีจริง ผลของบุญบาปตามที่ตรัสสั่งสอนไว้มีจริง บุญบาปที่ผู้ใดทำไว้ก็เป็นของผู้นั้นจริงตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมความว่าทำให้เชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา

ศรัทธา ความเชื่อในพระพุทธศาสนา เมื่อมีลักษณะดังกลาวจึงเป็นศรัทธาที่ถูกต้อง ผู้ที่มีศรัทธาที่ถูกต้องจึงจะเป็นพุทธ-ศาสนิกผู้ถึงไตรสรณคมน์ที่ถูกต้อง การปลูกศรัทธาที่ถูก หรือการปรับปรุงศรัทธาให้ถูก อาศัย

ก. บุคคลผู้ชักจูงศรัทธา

ข. ตนเอง

ก. บุคคลผู้ชักจูงศรัทธา เริ่มตั้งแต่บิดามารดาอบรมบุตรธิดาตั้งแต่เล็ก ๆ ด้วยวิธีสอนให้เชื่อฟังอย่างมีเหตุผลเท่าที่เด็กจะเข้าใจ มิใช่ด้วยวิธีหลอกให้เข้าใจผิดหรือขู่ให้กลัว เช่นขู่หรือหลอกด้วยเรื่องผีต่าง ๆ และโดยที่แท้ที่ว่าผีหลอกนั้น คนหลอกต่างหาก เมื่อเด็กถูกหลอกหรือขู่ให้เชื่อผิด ๆ มาตั้งแต่เล็ก ความเชื่อก็จะฝังแน่นติดเป็นสันดาน เป็นการแก้ยากในภายหลัง เมื่อโตขึ้นแล้วถึงจะมีความรู้ใหม่มากขึ้นอย่างไร ความเชื่อในสันดานก็ยังไม่หมด จึงยังมัวกลัวผิด ๆ อยู่ ฉะนั้น เมื่อจะห้ามมิให้เด็กทำอะไร ก็พยายามแนะนำให้เด็กรู้เหตุผลถูกผิด หรือใช้วิธีแก้ร้ายให้กลายเป็นดีอย่างมีเหตุผล ดังเช่นมารดาบิดารายหนึ่งส่งบุตรไปศึกษา ฝากไว้กับครอบครัวหนึ่ง บุตรแจ้งไปว่ารู้สึกไม่ค่อยชอบลูกของเจ้าของบ้าน ทั้งที่เด็กนั้นก็มิได้ทำอะไรให้ มารดาบิดาจึงแนะนำไป ให้บุตรของตนหาอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปให้ลูกเจ้าของบ้าน ต่อมาบุตรก็แจ้งมาว่าได้ปฏิบัติตามแล้ว และหายความรู้สึกไม่ชอบแล้ว นี้เป็นการสอนให้สร้างมิตรจิตมิตรใจต่อกันให้เกิดขึ้นนั่นเอง เมื่อมีจิตใจเป็นมิตรต่อกันแล้วอื่น ๆ ก็เรียบร้อย เมื่อจะสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กก็สอนอย่างถูกต้อง ปลูกความเชื่อที่ถูกต้องให้แก่เด็ก ต่อมาถึงวาระครูอาจารย์สั่งสอนอบรมศิษย์ และพระภิกษุสามเณรอบรม

กุลบุตรกุลธิดาเป็นต้น เมื่อผู้อบรมเหล่านี้ อบรมให้เกิดความเชื่ออย่างมีเหตุผลในทางต่าง ๆ ทั้งในทางโลกและทางธรรม ก็จะทำให้เกิดศรัทธาที่ถูกต้อง เป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เพราะเชื่อด้วยความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง กล่าวโดยเฉพาะศรัทธาทางพระพุทธศาสนา เมื่ออบรมให้รู้ให้เข้าใจว่าพระพุทธศาสนา มิใช่เวทมนต์คาถาขลังอย่างทางไสยศาสตร์ มิใช่เป็นตำราทำนายโชคชะตาอย่างโหราศาสตร์ มิใช่เป็นตำราเล่นแร่แปรธาตุผสมธาตุ สร้างรถสร้างเรือสร้างปรมาณูเป็นต้นอย่างวิทยาศาสตร์ แต่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แสดงทางแห่งความบริสุทธิ์ไว้อย่างถูกต้องครบถ้วน ซึ่งทุก ๆ คนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะได้รับผลดีตามแต่จะปฏิบัติได้ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติก็ไม่ได้รับผล หรือไปทำชั่วทำผิดที่ตรงกันข้ามก็จักได้ผลชั่ว เพราะทุก ๆ คนมีกรรมเป็นของของตนเอง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรมแล้วตรัสบอกเปิดเผยพระธรรมนั้นมิได้เป็นเทพเจ้าผู้สร้างผู้ดลบันดาลให้ใครเป็นอะไร พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้วตามพระธรรม และช่วยบอกเปิดเผยพระธรรม มิใช่บอกให้อะไรอื่น เมื่อรู้เข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และปลูกศรัทธาอย่างถูกต้องให้เกิดขึ้นแล้ว ก็จักไม่หวังอะไรผิด ๆ จากพระ-พุทธศาสนา เช่นหวังความศักดิ์สิทธิ์ป้องกันภัยต่าง ๆ ภายนอกอำนวยโชคลาภเป็นต้น เมื่อหวังอะไรผิด ๆ แล้วไม่ได้สมหวังก็จักเสื่อมความนับถือลงไป ฉะนั้น เมื่อมีศรัทธาที่ถูกต้อง

เมื่อหวังจะพ้นชั่วได้ดี ก็ไม่ต้องเสียเวลาไปอ้อนวอนบนบาน อะไรที่ไหน ถ้าจะอ้อนวอนก็อ้อนวอนตนเองให้เว้นจากการทำชั่ว ให้ทำความดีก็จักเป็นคนดีขึ้น และจักได้รับผลดีด้วยตนเอง บุคคลผู้มีหน้าที่ชักจูงศรัทธา แม้จะพยายามอบรมปลูกหรือปรับศรัทธาให้ถูกต้อง แต่ความสำเร็จจะมีได้ ก็ต้องอาศัยบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้รับการอบรมที่ถูกต้องนั้น คือ

ข. ตนเอง ได้แก่ตัวเราเองทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ เพราะตัวเราเองจำต้องคอยตรวจสอบดูศรัทธาของตัวเราเอง ว่าเป็นอย่างไร ถูกต้องหรือไม่ ถ้ายังไม่ถูกก็ต้องปรับปรุงแก้ไขให้ถูก คือให้

เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง
เชื่อว่าบุญบาปมีจริง
เชื่อว่าผลของบุญบาปมีจริง
เชื่อว่าบุญบาปที่ตนทำเป็นของตนจริง

พยายามคิดทำความเข้าใจในหลักของความเชื่อเหล่านี้ เพราะตัวเราเองต้องเห็นจริงด้วยความเชื่อจึงจะตั้งมั่น เมื่อมีความเชื่ออย่างนี้ สิ่งที่รู้ว่าเป็นบาปเป็นความชั่วก็จักไม่ทำ จักทำแต่สิ่งที่เป็นบุญเป็นความดี ใครมีศรัทธาอยางนี้ก็พึงหวังได้ว่าจักเป็นคนดีได้จริง ๆ ในขั้นต้นเมื่อยังไม่อาจเห็นจริงได้ด้วยตนเอง ในหลักของศรัทธาดังกล่าว ก็ทำความเชื่อฟังไปก่อน ไม่ดื้อถือรั้น ความดื้อถือรั้น ไม่อยู่ในโอวาทของมารดาบิดาครูอาจารย์ ตลอดถึงของพระพุทธเจ้า เป็นการไม่ดี ดังเรื่องเห็น

กงจักรเป็นดอกบัวในคัมภีร์ชาดก เรื่องมีว่า

ในกาลของพระกัสสปพุทธเจ้า บุตรของเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงพาราณสี ชื่อว่ามิตตวินทุกะ เป็นเด็กไม่มีศรัทธา ฝ่ายมารดาบิดาเป็นผู้มีศรัทธา เป็นพระโสดาบัน ต่อมาบิดาถึงแก่กรรม มารดาจึงเป็นผู้จัดแจงทรัพย์สมบัติ วันหนึ่งจึงแนะนำบุตรว่า เจ้าเกิดมาเป็นมนุษย์มิใช่ง่าย จงไปรักษาศีลฟังธรรม มิตตวินทุกะตอบว่า ไม่มีประโยชน์อะไรในการรักษาศีลฟังธรรม แม่อย่าพูดอะไรอีกเลย ผมจะไปตามกรรม ในวันอุโบสถวันหนึ่งมารดาได้กล่าวแก่บุตรว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถเจ้าจงไปฟังธรรม กลับมาแล้วแม่จะให้ทรัพย์แก่เจ้าพันหนึ่ง มิตตวินทุกะรับคำ จึงสมาทานอุโบสถศีล บริโภคอาหารเช้าแล้วก็ไปวัด แต่ไปหลบนอนเสียในที่แห่งหนึ่ง ไม่ได้ฟังธรรม กลับมาแล้วก็รับทรัพย์จากมารดา ในวันอุโบสถต่อมาก็ได้ปฏิบัติอย่างนี้ จนรวบรวมทรัพย์ได้เป็นอันมาก จึงคิดจะโดยสารเรือข้ามทะเลไปทำการค้าขาย ได้บอกลามารดา ฝ่ายมารดาก็ห้ามมิให้ไปเพราะว่ามีบุตรอยู่คนเดียวและทรัพย์ก็มีอยู่มาก มิตตวินทุกะก็ไม่ยอมจะออกไป มารดาก็จับมือดึงไว้ มิตตวินทุกะก็ทำร้ายมารดาให้ล้มลงแล้วโดยสารเรือออกทะเลไป เมื่อเรือออกทะเลไปได้ ๗ วัน ก็หยุดนิ่งอยู่ ในสมัยนั้นเชื่อกันว่าเมื่อเกิดเหตุเช่นนี้ต้องมีคนกาลกิณีอยู่บนเรือ และต้องจับสลากกันทุกคน ใครจับถูกสลากกาลกิณี ก็ต้องถูกปล่อยลงแพให้ลอยไปตามยถากรรม

ฉะนั้น จึงมีการจับสลากกัน สลากกาลกิณีได้ตกแก่มิตตวินทุกะถึง ๓ ครั้ง ชนทั้งหลายจึงกล่าวว่าคน ๆ เดียวอย่าทำให้คนเป็นอันมากต้องวินาศเสียเลย จึงให้มิตตวินทุกะลงแพ ปล่อยไปในทะเล เรือก็แล่นต่อไปได้ในขณะนั้น ฝ่ายแพที่มิตตวินทุกะลงไปอยู่ได้ลอยไปถึงเกาะแห่งหนึ่ง มิตตวินทุกะขึ้นไปอยู่บนเกาะนั้น ปรารถนาจะเที่ยวต่อไปก็ลงแพต่อไปอีกจนถึงเกาะหนึ่ง ได้ขึ้นไปบนเกาะนั้น พบเมืองเข้าเมืองหนึ่งมี ๔ ทวาร ได้ยินว่าที่นั้นเป็นนรกของสัตว์นรกจำพวกหนึ่ง แต่มิตตวินทุกะเห็นเป็นเมืองที่สวยงาม จึงเข้าไปในเมืองนั้น ได้เห็นสัตว์นรกตนหนึ่ง สวมกงจักรคมกริบเหมือนมีดโกนหมุนบดอยู่บนศีรษะ มิตตวินทุกะได้เห็นกงจักรบนศีรษะของสัตว์นรกนั้นเหมือนอย่างดอกบัว ได้เห็นโซ่ตรวนที่รัดตรึงตัวสัตว์นรกนั้น เหมือนอย่างเครื่องประดับ ได้เห็นโลหิตที่ไหลจากศีรษะของสัตว์นรกนั้นเหมือนอย่างแป้งลูบไล้สีแดง ได้ยินเสียงร้องคร่ำครวญเหมือนดังเสียงร้องเพลงที่ไพเราะ จึงเข้าไปหาสัตว์นรกนั้น พูดขอดอกบัวที่สวมอยู่บนศีรษะ สัตว์นรกนั้นจึงบอกว่า นี่ไม่ใช่ดอกบัวแต่เป็นกงจักร มิตตวินทุกะก็ไม่เชื่อ ยังยืนยันขอให้ได้ สัตว์นรกจึงคิดว่าชะรอยบาปของเราจักสิ้นแล้ว ชายคนนี้คงจะทุบตีมารดาเหมือนกับเรา มารับผลกรรมต่อไป จึงถอดกงจักรจากศีรษะ กล่าวว่า อยากได้ดอกบัวนี้ ก็จงรับเอาไป แล้วก็สวมกงจักรบนศีรษะของมิตตวินทุกะ กงจักรนั้นก็หมุนบด

กระหม่อมของมิตตวินทุกะ ในขณะนั้น มิตตวินทุกะก็รู้ว่าเป็นกงจักร ไม่ใช่ดอกบัวแต่ก็ไม่สามารถจะถอดออกได้ ต้องได้รับทุกข์ต่อไปบนเกาะนั้นจนสิ้นกรรม นิทานในชาดกตามที่เล่ามานี้เป็นนิทานสุภาษิต แสดงให้เห็นโทษของความไม่มีศรัทธาที่ถูกต้อง มีความดื้อถือรั้นไม่อยู่ในโอวาทของท่าน ที่สมควรเชื่อฟัง ประพฤติดึงดันไปตามใจของตนเอง หรือเรียกว่าเชื่อใจของตนเอง หรือเชื่อตนเองไปอย่างผิด ๆ ซ้ำยังทำร้ายผู้มีพระคุณที่ตนควรจะเชื่อฟังเคารพนับถือ จึงต้องประสบความทุกข์เดือดร้อน และเมื่อเห็นกงจักรเป็นดอกบัวนั้นก็เชื่อว่าเป็นดอกบัวจริง ๆ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ผิดอย่างฉกรรจ์ จึงอ้อนวอนขอเอากงจักรมาสวมศีรษะ เป็นการอ้อนวอนขอเอาทุกข์มาให้แก่ตนเอง คนที่มีความเชื่ออย่างผิด ๆ และมีความดื้อถือรั้นเอาแต่ใจของตนเอง ต้องประสบความทุกข์วิบัติเหมือนเช่นนี้บางทีได้คิดเมื่อสายไปเสียแล้วก็เหลือที่แก้ไข อย่างมิตตวินทุกะรู้ว่ากงจักร ก็ต่อเมื่อสวมอยู่บนศีรษะแล้ว ไม่สามารถจะถอดออกได้

ส่วนผู้ที่อยู่ในโอวาท แม้ทีแรกจะยังไม่มีศรัทธา แต่ภายหลังอาจมีศรัทธาได้ ดังเรื่องในอรรถกถาธรรมบทว่า ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระเชตวนาราม ใกล้กรุงสาวัตถี นายกาละ บุตรอนาถปิณฑิกเศรษฐีไม่มีศรัทธาจะฟังธรรม บิดาจึงว่ากล่าวให้ไปฟังพระธรรม อย่างเดียวกับ

มารดาของมิตตวินทุกะ และให้เรียนจำพระธรรมให้ได้บทหนึ่ง นายกาละจึงตั้งใจฟัง เมื่อจำได้ก็ได้ความรู้ความเข้าใจในพระธรรม จนได้ธรรมจักษุดวงตาเห็นธรรม สำเร็จประโยชน์ตามที่บิดาประสงค์

ผู้ที่เข้าใจพระธรรมซาบซึ้งดังนั้น ย่อมมีศรัทธาอย่างถูกต้องและตั้งมั่น ดังบุรุษโรคเรื้อนผู้ยากจนชื่อสุปปพุทธะ ท้าวสักกเทวราชคิดจะทดลองศรัทธา จึงมาตรัสว่า "เจ้าเป็นคนยากจนขัดสน เอาเถิด เราจักให้ทรัพย์มหาศาลแก่เจ้า เจ้าจงกล่าวว่า พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่ใช่พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เลิกกันที" สุปปพุทธะกล่าวว่า ท้าวสักกะเป็นอันธพาล ตนมิใช่คนขัดสน แต่เป็นคนมีสุข มีทรัพย์มีศรัทธาเป็นต้น ศรัทธาที่ตั้งมั่นให้สำเร็จประโยชน์ดังเช่นที่กล่าว พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนไว้ว่า **สทฺธา สาธุ ปติฏฺฐิตา ศรัทธาตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์สำเร็จแล**

2 030010 281630

ราคา 15.00 บาท